
Recenzie

Ștefan BACHIȘ, Viorel RUS, *REBRA – REPERE MONOGRAFICE*

Lavinia MOLDOVAN

„Biruit-a gândul să ne apucăm de această trudă – vorba cronicarului – și, iată am încheiat „trudnicia” și dăm spre editare și tipărire **prima lucrare monografică sociologică** având ca temă Rebra și rebrenii”.¹

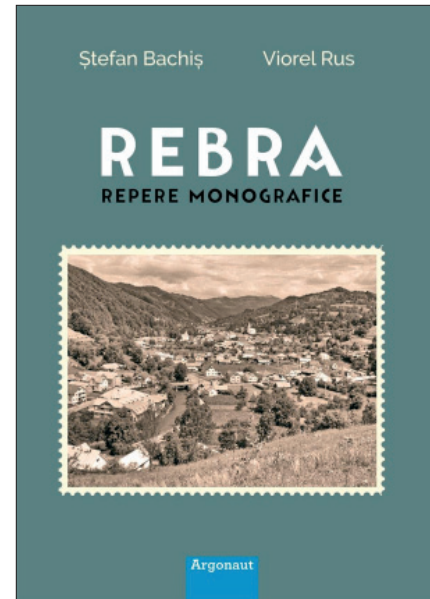
Sunt cuvintele de început ale profesorilor Ștefan Bachiș și Viorel Rus, autori ai impresionantului volum „*Rebra-repere monografice*”, apărut în acest an la editura Argonaut, Cluj-Napoca și lansat în comuna Rebra la data de 6 noiembrie 2016. Cei doi dascăli, buni cunoscători ai spațiului rebrean vin în fața cititorilor cu o monografie extrem de bine documentată, care prezintă celor interesați informații relevante referitoare la istoria, geografia, economia, tradițiile și faptele rebrenilor.

Felul în care este întocmită lucrarea, diversitatea surselor de informații, rigurozitatea cercetărilor și modul în care autorii reușesc să comprime esențialul, să confere o interpretare practică și valabilă surselor folosite pentru conceperea monografiei, relevă faptul că, cei doi autori nu sunt la prima încercare de acest gen. Vorbim despre doi dascăli, pasionați de istorie, obișnuiți cu munca de cercetare care, spre cinstea și meritul lor, ne pun în față o lucrare de excepție.

Ștefan Bachiș, cel care semnează trei din cele șapte capitole ale cărții, este profesor de istorie la Școala Generală Rebra din 1974, școală pe care a condus-o în calitate de director timp de 16 ani. Este autor a numeroase studii și articole publicate în reviste de specialitate, participant la acțiunile importante ale Despărțământului Năsăud al A.S.T.R.A. și scriitor al „Monografiei istorice a comunei Rebra, județul Bistrița-Năsăud”, lucrare de gradul didactic I, elaborată în 1985. Profesorul Bachiș a elaborat capitolele monografiei de față referitoare la: cadrul natural al comunei Rebra, gospodării și ocupații, portul popular, datini, obiceiuri și legende. Tot el s-a ocupat și de fotografiile care ilustrează volumul.

În ceea ce-l privește pe profesorul Viorel Rus, rădăcinile rebrene și pasiunea pentru cercetarea istorică l-au determinat să scrie mai de demult despre ținuturile natale. Amintim aici o serie de apariții editoriale precum: „Rezistența anticomunistă în județul Bistrița-Năsăud” (2005), „Personalități din granița năsăudeană” (lucrare realizată în colaborare cu A. Onofreiu, apărută în 2009) și „Neamuri și familii rebrene (1750-2000)”, apărută în 2001 și completată în urmă cu trei ani. Ultimul titlu i-a adus distinsului dascăl titlul de membru activ al Institutului de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta” din Iași. În cazul de față, Viorel Rus semnează capitolele care tratează istoria Rebrei, cel care oferă informații despre locuitorii, familiile și neamurile rebrene precum și cele referitoare la activitatea școlară, cultural-artistică, sportivă și religioasă.

Încă de la primul contact cu volumul se observă calitatea grafică impecabilă a acestuia: o copertă monocromă cartonată, având în centru o fotografie a comunei. Răsfoind paginile cărții nu poți să nu apreciezi calitatea hârtiei

1 Bachiș, Ș., Rus, V. (2016), *Rebra-repere monografice*, Cluj-Napoca: Ed. Argonaut, pp. 13-14.

și multitudinea de fotografii ce ilustrează într-un mod edificator textul fiecărui capitol al apreciabilei lucrări care conține nu mai puțin de 671 de pagini. Editura Argonaut din Cluj-Napoca este cea care a reușit să valorifice, prin grafica de înaltă ținută, munca celor doi autori.

Volumul este prefăcut de un motto inspirat, aparținând marelui istoric N. Iorga, care îndeamnă la lecturarea cursivă a acestei cărți ce ne dezvăluie tainele Rebrei și ale locuitorilor ei într-un mod complex, bine documentat.

Prefața lucrării este semnată de conf. univ. dr. Valentin Orga de la Facultatea de Istorie și Filosofie – a Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca și cel care conduce Editura Argonaut. Reputatul istoric clujean ne oferă date concrete referitoare la demersurile anterioare de acest gen, în sensul recuperării memoriei istorice a locului (microbiografii, monografiile de localități din zona grănicerilor năsăudeni și alte preocupări de gen ale unor cunoscuți cercetători), considerând că „*lucrarea de față este cea mai reușită monografie a vreunei comune din zona Năsăudului, care face cinste Rebrei și locuitorilor ei*”². De aprecierile distinsului V. Orga se bucură și cei doi autori ai volumului, în special prof. Viorel Rus, a căror muncă de cercetare și aplecare asupra descifrării istoriei locurilor rebrene este considerată a fi „*un reper și un model pentru felul în care se slujește meseria de istoric și se respectă comunitatea căreia aparții*”³.

Prefața este urmată de o scurtă notă asupra ediției în cadrul căreia cei doi autori vorbesc despre motivația și felul în care a fost realizată monografia, mulțumind colaboratorilor și celor care au susținut financiar acest demers editorialistic.

După aceste etape preliminare ajungem la primul capitol al lucrării care conturează „*Cadrul natural*” al comunei Rebra. Aflăm de aici o serie de informații referitoare la geografia comunei: așezarea și relieful, hidrografia, clima, solul, vegetația și fauna. Această primă parte, riguros documentată cu informații de specialitate provenite de la instituții de profil (ex: Oficiul de Cadastru Bistrița-Năsăud) sau din studii aparținând lui Simion Retegan, Nestor Șimon și alții, incluzând un document datat 1864 referitor la delimitările cadastrale a hotarului Rebrei realizate la acea vreme de habsburgi, este ilustrată sugestiv de fotografii ce exprimă unicitatea acestui spațiu, imagini care pot contribui cu succes la promovarea turistică a zonei. Ștefan Bachiș încheie capitolul cu o serie de sugestii referitoare la posibile viitoare proiecte care să valorifice potențialul zonei.

Cel de al doilea capitol „*Continuitatea rebreană și instituțiile ei administrative în istorie*” tratează evoluția istorică a comunei, de la întemeierea și atestarea documentară a acesteia până în 2016. Este una dintre cele mai consistente părți ale monografiei, structurată în 11 subcapitole, unele dintre ele prezentând mai multe subtitluri. Reconstituirea, făcută de autor pe etape istorice, cu meticulozitate, folosindu-se de numeroase surse provenite din arhive și literatura de specialitate, reflectă efortul documentaristic al lui Viorel Rus care scoate la lumină întregul parcurs istoric al acestor meleaguri, aducând în fața cititorului informații prețioase referitoare la modul în care au trăit rebrenii sub vremuri. După evocarea primelor urme de viață din zona Rebrei, pe baza unor „*opinii și probabilități interesante, dar nu sigure*”⁴ potrivit spuselor autorului, sunt enumerate primele documente care demonstrează începuturile comunei: un prim act scris din 1440 – prima atestare certă a comunei Rebra (act de danie a reginei Elisabeta a Ungariei către familia comitelui secuilor Mihail Iaks de Kuzal) și scrisoarea din 1502 a Sfatului orașului Baia către judele și jurații Bistriței – primul document scris care face referire expresă la Rebra.

În continuarea acestui capitol este descrisă evoluția istorică a comunei sub diverse administrații: cea a sașilor bistrițeni (1475-1764), a habsburgilor întemeietori ai regimentelor de graniță și a dualismului austro-ungar. Prin meritorii eforturi documentaristice, Viorel Rus urmărește evoluția istorică și economică a localității, oferind atât date istorice cât și informații cu caracter statistic – tabele analitice ale epocii, liste cu nume ale primarilor din secolul XIX, tabele și date referitoare la rebrenii morți, dispăruți sau invalizi în urma războaielor mondiale, date despre orfanii rebreni etc. – oferind un tablou complex ce dezvăluie intenția autorului de a oferi date sistematice și realiste, exemple concrete ce reușesc să reconstituie un timp și o evoluție a Rebrei care s-ar fi putut pierde. Contribuția rebrenilor la cele două conflagrații mondiale este menționată în subcapitole speciale la fel ca și perioada administrativă a României mari, regimul comunist, evenimentele din decembrie 1989 în plan local sau revenirea la regimul democratic și economia de piață.

Paginile acestui capitol conțin descrieri ale unor evenimente care reușesc să sensibilizeze cititorul și în același timp să îl transbordeze într-o altă realitate istorică, diferită de cea de azi: bejenia din secolele XVII-XVIII, convulsii din zona Rebrei în preajma realizării Unirii cu Biserica Romei, impactul anului 1848 asupra grănicerilor

2 *Ibidem*, p.12.

3 *Ibidem*.

4 *Ibidem*, p. 29.

rebreni, momentul 1918 și frământările din regiune de la aceea vreme, rebrenii din lagărele rusești din cel de-al doilea război mondial, deportarea evreilor, plecarea sașilor etc.

În ceea ce privește regimul comunist, dincolo de analiza realității istorice, Viorel Rus oferă date impresionante despre rezistența anticomunistă din zona Năsăudului. Autorul reconstituie pas cu pas soarta „Ligii Naționale Creștine”, zisă „Garda Albă”, constituită în 1948 și care număra în rândurile ei 16 rebreni. La fel de impresionante sunt și rândurile dedicate juristului rebrean Aurel Eremiu, deținut la Gherla și Aiud de comuniști, acuzat fiind de faptul că în timpul guvernării legionare (1940-1941), în calitate de chestor al Poliției Ploiești a ordonat arestarea și maltratarea comuniștilor⁵.

Cu ajutorul cercetărilor făcute, autorul conturează extrem de bine impactul regimului ceaușist asupra comunei Rebra dar și evenimentele din decembrie 1989 în plan local. Capitolul se încheie cu o serie de date despre administrația locală a comunei de după 1989 oferind o serie de detalii legate de primari, Consiliul Local și realizările acestora. Ultimele pagini fac referire la relația de prietenie pe care comuna Rebra o are cu localitatea Pringy din Savoia de Nord, Franța.

Cel de-al treilea capitol al lucrării este intitulat „*Locuitori, familii și neamuri*”. Extrem de meticolos structurat, acesta descrie nu mai puțin de 57 de neamuri din Rebra, prezentate din momentul atestării documentare a familiei în localitate, până în momentul de față. Viorel Rus, urmărește destinul locuitorilor Rebrei de-a lungul timpului, evidențiind aportul fiecăruia la conturarea identității locului. Capitolul începe cu informații referitoare la originea numelui localității, reia date despre atestarea documentară și oferă statistici referitoare la dinamica populației. La finalul capitolului este prezentat un album foto impresionant al familiilor rebrene, așa cum apare în cartea „*Neamuri și familii rebrene*” scrisă de același autor.

Capitolul IV „*Gospodăria și ocupații*” debutează cu o descriere extrem de plastică și expresivă a casei vechi țărănești și a anexelor gospodăriei tradiționale din Rebra care, pe lângă regionalismele ce dau savoare informației, este ilustrată de fotografii ce întregesc sugestiv tabloul conturat de Ștefan Bachîș. Urmează apoi date despre dezvoltarea economică a comunei, de la origini până astăzi. Ca în orice demers de refacere a trecutului istoric, autorul pornește de la ocupațiile tradiționale (agricultura, ocupațiile casnice și meșteșugurile) ajungând la întreprinderile rebrenilor de după 1989. Aflăm astfel faptul că industria locală a avut inițial la bază ocupații casnice precum: prelucrarea cânepii și a lânii, albinăritul, piuăritul, morăritul, fierăritul, prelucrarea lemnului, dulgheritul, prelucrarea fructelor etc. Potrivit datelor furnizate de autor, inițiativele locale se concretizează astăzi într-un număr de 28 de societăți comerciale și 60 de P.F.A.-uri înregistrate la Registrul Comerțului, care activează în domenii precum: construcții, silvicultură, mecanică generală, transporturi, prelucrarea lemnului etc. Informațiile cu caracter etnografic din această parte a monografiei prefațează următorul capitol, cel dedicat „*Portului popular, datinilor, obiceiurilor și legendelor*”, unul extrem de interesant și valoros, care aduce în fața cititorului universul specific mediului rural rebrean. Ne sunt supuse atenției detalii referitoare la portul popular, la datinile și obiceiurile legate de principalele sărbători religioase (colindatul, umblatul cu țurca, Irozii, Călușarii, Sângeorz etc.), de muncile agricole (claca, măsuratul oilor), șezătorile, precum și date și obiceiuri aflate în strânsă legătură cu ciclul vieții sătenilor (nașterea, căsătoria și înmormântarea). Efortul lui Ștefan Bachîș care colectează și fructifică informații consistente provenite de la oamenii locului (cum ar fi Victoria Bârte – 86 de ani sau Dumitru Nedelea – 55 de ani) reprezintă o contribuție remarcabilă la reconstituirea obiceiurilor populare din zona Rebrei, un demers care conservă informații extrem de valoroase despre universul etnografic al acestui spațiu rural. Capitolul se încheie cu o serie de legende referitoare la originea denumirilor unor forme de relief din zonă dar și povestea lui Dumitru Rus din Rebra, erou al Regimentului Grăniceresc Năsăudean, cel care, la 1848 a reușit să salveze drapelel garnizoanei.

Capitolul VI este rezervat activității școlare, culturale și sportive a comunei. Primul subcapitol prezintă istoricul școlii rebrene din momentul menționării primilor învățători în Rebra (a doua jumătate a secolului al XVIII-lea) și a „existenței în comună a unui local de școală” construit, potrivit documentelor, în 1819 până azi. Bine structurat și consistent, acesta prezintă istoricul instituției școlare, tabele și liste referitoare la situația școlară de-a lungul vremii și la dascălii care și-au pus amprenta asupra comunei. Următorul subcapitol oferă o multitudine de informații referitoare la activitatea cultural-artistică: preocupările în domeniu, anterioare existenței Căminului Cultural, activitatea instituțiilor culturale, corul rebrenilor, formația de teatru (amatori). De o atenție specială se bucură Ansamblul folcloric „*Doina Rebrei*”, înființat în 1996 de Vasile Bârte și Vasile Călini, participant la numeroase festivaluri naționale și internaționale. Nu sunt neglijate nici amănuntele referitoare la Muzeul

5 *Ibidem*, pp. 168-174.

Sătesc organizat inițial de profesorul Viorel Rus în deceniul opt al secolului XX, descris și ilustrat foto într-un subcapitol de sine stătător. Îi urmează date referitoare la mișcarea sportivă rebreană (volei, fotbal și tenis de masă).

Ultimul capitol ne introduce în universul religios rebrean, vorbind despre „*Activitatea religioasă, preoții, pastorii și presbiterii cultelor religioase în istoria Rebrei*”. Având o structură complexă, acesta debutează cu lămuriri edificatoare privind atestarea documentară a ortodoxiei în Rebra (un Mineiu, un înscris de pe spatele unei icoane – datat în prima jumătate a secolului al XVII-lea și un înscris de pe o Cazanie a lui Varlaam, de la mijlocul secolului al XVII-lea). Toate trei documentele atestă, în opinia autorilor „*practicarea credinței ortodoxe în Rebra din vremuri străvechi*”⁶. După descrierea convulsiilor și tensiunilor din zonă din vremea Unirii cu Biserica Romei, sunt prezentați preoții parohiei Rebra: atât cei greco-catolici (1763–1948) cât și cei ortodocși (1948-2016). Le urmează rândurile care îi descriu pe prezbiterii și pastorii cultelor neoprotestante din localitate: Penticostal, Adventist de Ziua a Șaptea și Penticostal de Ziua a Șaptea. De o atenție deosebită se bucură Mănăstirea din Rebra, atestată documentar în secolul XV, dispărută fizic mai târziu și reînființată în 1993.

Vasta lucrare se încheie cu „*Anexe*” cuprinzând nu mai puțin de 32 de documente istorice și siteze documentare referitoare la comuna Rebra, urmată de o impresionantă bibliografie care relevă efortul intens al autorilor de documentare și redactare a monografiei de față. Așa cum se observă pe parcursul lecturării întregului material, Stefan Bachiș și Viorel Rus au folosit o diversitate de surse informaționale (naționale, regionale și locale) clasate în surse arhivistice, de bibliotecă sau muzeale, fără a neglija internetul și rețelele de socializare.

Dincolo de valoarea autentică a volumului „*Rebra – repere monografice*”, cartea reprezintă un punct de reper atât pentru trecutul comunei Rebra cât și pentru viitorul acesteia. Document al trecerii timpului, lucrarea, care potrivit afirmațiilor autorilor, se dorește a fi una sociologică, inspirată din cercetările profesorului D. Gusti, se remarcă prin caracterul științific, structurarea și ordonarea clară a materialului extrem de riguros documentat. Spiritul analitic al acesteia este îndulcit de fotografiile care ilustrează fiecare capitol și care pot avea, la rândul lor, valoare de document. Conținutul întregului material, impresionanta bibliografie, rigurozitatea redactării textului, multitudinea prețioaselor detalii, interpretările pertinente și obiective, acuratețea notelor de subsol relevă potențialul intelectual demn de remarcat al celor doi autori care conturează extrem de sugestiv „*povestea*” comunei Rebra, realizând o lucrare ce poate fi considerată un punct de reper al istoriei locale.

6 *Ibidem*, p. 578.